

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ

XXVIII. Cilt,

1979

1 - 24inci Sayı

TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİNE GENEL BAKIŞ

Doç. Dr. Adil ARTUKOĞLU

GİRİŞ :

Yaradılıştan bu yana insanoğlu sınırsız sorunlarla karşı karşıya gelmiştir. Diğer yaratıklarda bulunmayan düşünme güçlerini insanlar, çeşitli konular üzerinde toplayarak bu konular üzerindeki çalışmalarını eksilmeyen bir merak ve tükenmeyen bir ilgi ile bugüne kadar aralıksız olarak sürdürmüştür. İnsanlığın yüzyıllardan beri titizlikle üzerinde durduğu en önemli konulardan biri hiç şüphesiz eğitim konusudur. Bu yazımızda insan hayatında gerçekten büyük rol oynayan eğitimin, zamanın akışı içerisinde geçirdiği aşamaları veya eğitimin tür ve yöntemlerini inceliyecek değiliz. Yazının amacı eğitim konusunun kütüphanecilikle ilgili yönünü ve Türkiye'de geçirmiş olduğu aşamaları, ana çizgileriyle ortaya koymak ve konuyla ilgili düşüncelerimizi özet olarak sunmaktır.

1935 yılında İstanbul'da kurulan Kütüphaneler Tasnif Komisyonunun İkinci Başkanı Cevdet İnançalp yazmaların tasnifiyle ilgili olarak hazırladığı raporunun bir yerinde kütüphanecilik ve kütüphanelerden söz açarken güzel ve gerçek olduğuna inandığımız birkaç sözcüğe yer veriyor. Biz de yazımıza başlarken kütüphanecilik ve kütüphaneleri O'nun bu hem güzel ve hem de gerçek olan sözcükleriyle nitelemek istiyoruz :

«... Kütüphanecilik gibi hocalığın çok üstünde olan ve çünkü tarihçilerin, edebiyatçıların, felsefecilerin, fencilerin ve binaenaleyh hocaları yetiştirecek en birinci vasıta olan kütüphanecilerimiz...»

Birkaç yıl önce orta öğrenimini henüz tamamlamış ve Kütüphanecilik Bölümüne kaydını yaptırdığı halde bu bölüm hakkında kesin bilgilere sahip olmayan öğrencilerimiz için yaptığımız bir toplantıda, bu meslek hakkındaki soruları yanıtlarken Merhum İnançalp'ın bu deyişlerini de ekledi-

ğimizi ve onların bu yanıtlar karşısında rahatlayıp duygulandıklarını çok iyi hatırlıyorum. Bu kısa girişten sonra kütüphanecilik eğitiminin Türkiye'deki gelişimini ana hatlarıyla incelemeye çalışalım.

TARİHSEL GELİŞME :

1924 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, Kolombiya Üniversitesi Profesörlerinden John Dewey'i incelemelerde bulunmak üzere Türkiye'ye davet ediyor. Prof. Dewey iki aylık inceleme sonuçlarını ve bu incelemelerle ilgili görüşlerini kapsamına alan iki rapor hazırlıyor. 1939 ve 1952 yıllarında basılan ve *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor* adını taşıyan bu raporlarda John Dewey kütüphanecilik konusuyla ilgili olarak şu hususlara yer veriyor.

- 1 — *Gezici kütüphanelerin kurulması,*
- 2 — *Bu kütüphaneler için kütüphane memurlarının yetiştirilmesi,*
- 3 — *Gezici kütüphanelerden başka her okul binasında öğrencilerin ve halkın yararlanabileceği kütüphanelerin kurulması,*
- 4 — *Öğretmen okullarından birinde kütüphaneci yetiştirilmek üzere bir kur açılması,*
- 5 — *Ayrıca, kütüphanecilerin yetiştirilmesi için seçilecek erkek ve kadınların dış ülkelere gönderilmesi.*

Bundan sonraki yıl, yani 1925 yılında Fehmi Edhem Karatay ve Ahmet Tefrik Bey'ler İstanbul Kütüphane Müdürleri ve hafız kütüpleri için, 7,5 ay süren bir kurs düzenlemişlerdir. 1926 yılından 1935 yılına kadar geçen süre içerisinde, kütüphanecilik eğitimi bakımından herhangi önemli olaya rastlanmamaktadır.

2 Mart 1935 tarihinde İstanbul Kütüphanelerindeki yazma eserlerin matbu kataloglarını hazırlamak üzere Maarif Vekâleti tarafından kurulan «Kütüphaneler Tasnif Komisyonu» reisliğine o tarihlerde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi olan tanınmış Alman Müsteşir Prof. Dr. Hellmut Ritter getirilmiştir. Prof. Ritter 6 aylık komisyon reisliği sırasında «*İstanbul kütüphanelerinin ıslahı için Umumi Plân*» adı altında bir rapor hazırlamıştır. Ritter raporunda, kütüphane memurlarının 3 gruba ayrılması gerektiğini savunmuş ve bunları şu şekilde sıralamıştır.

Birinci Grup : Üniversitede bir fenni tamamen tahsil etmiş ve bundan sonra bir müddet bir kütüphanede staj yapmış olan yüksek tahsilli memurlar. Bu kategori memurlar bugün İstanbul'da yoktur ve bu gibi me-

murları yetiştirmek en mübrem ve en mühim bir meseledir. Müstait birkaç gence Avrupa kütüphanelerinde tahsil ve staj yaptırmakla iyi neticeler temin edilebilir.

İkinci Grup : Birinci gruptakilerin şartlarını kısmen haiz olan memurlardır. Bunlar Avrupa dilini iyi bilen, fakat arapça, farsça ve osmanlıca filoloji tahsili yapmamış olanlardır. Veyahut arapça ve farsça bilip, Avrupa dillerini bilmeyen zevattır. İstanbul'da bu gruba girecek birkaç kıymetli zat mevcut ise de, yalnız bunlarla asri kütüphanecilik mümkün olamaz.

Üçüncü Grup : Yüksek tahsil görmemiş olanlar ve kütüphanecilik malûmatı da olmayanlardır ki; bunlar kütüphanelerdeki mekanik ve teknik işleri görebilirler. Bu gruptan İstanbul'da birçok memur mevcuttur.

Prof. Ritter raporunda ayrıca; «Tahsilli, genç kütüphane memurlarına kendilerini tatmin edecek ücretler verilmeli ve bu meslek erbabının istikballeri temin edilmelidir.» demektedir.

Prof. Ritter'in bu konudaki görüşlerine yer verdikten sonra, şimdi de Türkiye'de açılan bir başka kütüphanecilik kursundan söz açmaya çalışalım. Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü kütüphanesini kurmak üzere davet edilen ve beş yıl süre ile bu kütüphanenin yöneticiliğini yapan Dr. Joseph Stummvoll 1936 yılında çeşitli bakanlıkların kütüphanecilerinden ve kütüphaneciliğe ilgi duyanlardan 30 - 40 kişiye 3 ay süreyle bir kurs açmış ve kurs sonunda yapılan sınavda başarı gösterenlere birer sertifika verilmiştir. Fakat bu kurs da daha sonraki yıllarda devam ettirilememiştir.

Üniversite içerisinde kütüphanecilik eğitimi verecek bir enstitünün kurulması görüşü Türkiye'de ilk defa Kütüphaneler Müdürü Aziz Berker tarafından ortaya atılmıştır. Aziz Berker Yüksek Tedrisat Umum Müdürlüğüne yazdığı 27 Eylül 1941 tarihli yazısında, kütüphanecilerin yetiştirilmesi ile ilgili olarak şöyle diyordu :

«Fikrimce bu faaliyetlerin tanzimi ve bu işlerin başarılması için ilk iş olarak tercihan İstanbul Üniversitesinde Edebiyat Fakültesine bağlı olmak üzere muayyen kadrolu bir Kütüphanecilik Enstitüsünün kurulmasına ihtiyaç vardır.»

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine bağlı olarak kurulması istenen bu enstitünün öğretime başlaması daha sonrada göreğemiz gibi ancak 23 yıl sonra gerçekleşebilmiştir.

Türkiye'de ilk devamlı öğretim Almanya'da kütüphanecilik ihtisası yapmış olan Adnan Ötügen tarafından başarıya ulaştırılmıştır. Adnan Ötügen Maarif Vekâleti, Neşriyat Müdürü olarak Ankara'ya tayin edildikten sonra Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi dekan vekili olan Emin Erişirgil'e başvurarak, fakültede kütüphanecilik eğitimi yapmak ve kütüphaneci yetiştirmekten büyük bir memnuniyet duyacağını ve böyle bir kursun yönetimini ücretsiz olarak yapabileceğini bildirmişti. Konu dekanlık tarafından Maarif Vekâletine iletildiğinde Maarif Vekâleti, Adnan Ötügen ve bir kütüphanecilik uzmanı olan Hungaroloji Profesörü Raşonyi'nin Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde bir kütüphanecilik kursu açmalarını uygun görmüştür. Böylece Türk Kütüphanecilik Eğitimi tarihinde ilk defa uzun bir süre devam edecek olan bir kursun açılması ve üniversite içinde kütüphanecilik eğitimi verecek olan bir enstitünün kurulmasına temel olacak bir ortamın hazırlanması gerçekleşmiş oluyordu. 1942 yılında başlayan kursa fakülte yönetimince asistanların ve fakülte kütüphane memurlarının katılmaları zorunlu kılınmış, ayrıca yüksek okul mezun ve öğrencileriyle lise mezunlarının alınmaları kararlaştırılmıştır. Ancak bu gibiler yeterli sayıda olmadığı takdirde, orta okul mezunu isteklilerin de alınması öngörülmüştü. İkinci yılda kurs, A ve B olmak üzere ikiye ayrılmış, A Bölümüne üniversite ve yüksek okul mezunları, B Bölümüne ise, en az orta okul devlet sınavını vermiş olanlar kabul edilmiştir. Kabul şartlarına sahip olmayanlar ise, her iki bölüme dinleyici olarak katılabılmışlardır. Kursun A bölümü 4, B bölümü ise 2 sönestr olarak tespit edilmiştir. 1944 yılında kurs yönetmeliği bazı değişikliklerle kesin şeklini almış ve Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre; A Bölümünü başarı ile bitirenlere mütehasıs kütüphaneci, B Bölümünü bitirenlere de «Kütüphane Memuru» unvanlarının verilmesi öngörülmüştür. Kursun tek hocası Adnan Ötügen'in bildirdiğine göre kurslar, bu yönetmelik esaslarına göre, 1952 yılına kadar muntazam devam etmiş, ilk yıllarda 20 - 30 olan öğrenci sayısı bir ara 160'a kadar çıkmış ve her yıl çok sayıda öğrenci, kursu başarı ile bitirerek sertifika almıştır.

1952 yılında Fakülte profesörler kurulu, kütüphanecilik derslerinin Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsüne bağlı seçmeli bir ders olarak verilmesine karar vermiş ve ilgili yönetmelik fakülte genel kurulunda kabul edilerek Ankara Üniversitesi Senatosunca onanmış ve yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte bu dersin amacı; «Öğrencileri, kütüphanelerimizin ilmi şekilde ve modern usullerle tasnifini ve idaresini sağlayacak yolda bilgi sahibi kılmak» olarak belirtilmiştir. Yönetmelikte ayrıca sınavı başarı ile bitirenlere «Kütüphanecilik ehliyet belgesi» verilmesi öngörülmüştür.

Adnan Ötügen tarafından verilen kurslar devam ederken, 1951 yılında

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından davet edilen Kentucky Üniversitesi Kütüphane Müdürü Dr. Lawrence S. Thompson da gerek Ankara'da ve gerekse İstanbul'da kütüphaneciler için kurslar vermiştir. Kütüphaneciliğimiz için önem taşıyan raporunda ise, Ankara ve İstanbul Üniversitelerinden birinde veya her ikisinde birer kütüphanecilik okulunun kurulmasını önermiştir.

LİSANS PROGRAMLARI

Thompson'un Ankara'da bulunduğu sırada Amerikan Kütüphanesi Müdürü olan Mrs. Emily Dean kendisi ile sık sık görüşmeler yapmış ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir Kütüphanecilik Enstitüsünün açılması için Ford Vakfına başvurulmuştur. Ford Vakfından olumlu cevap gelmiş, ancak Siyasal Bilgiler Fakültesinin bu teklifi kabul etmemesi üzerine aynı teklif Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dekanlığına yapılmıştır. Dekanlık tarafından olumlu olarak karşılanan bu teklif Profesörler Kuruluna sunulmuş ve bu konuda hazırlanan bir yönetmeliğe göre 1954 - 1955 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Adnan Ötügen'in verdiği derslerle öğretime başlamıştır.

Öğretim yılının ilk semestrinde dersler Adnan Ötügen tarafından verilmiş, ikinci semestrede ise Ford Vakfı tarafından gönderilen Illinois Üniversitesi Kütüphaneleri ve Kütüphanecilik Okulu Yöneticisi Dr. Robert Bingham Downs'da öğretime katılmıştır.

1961 yılına kadar Ford Vakfı, 1964 yılına kadar da Fulbright, gönderdikleri öğretim üyeleri ile eğitime katkı sağlamışlardır. 1964 yılından bu yana Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü Prof. Dr. Osman Ersoy'un yönetiminde tamamen Türklerden oluşan öğretim kadrosuyla lisans, bilim uzmanlığı ve doktora düzeyindeki çalışmalarını sürdürmektedir. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Kütüphanecilik Kürsüsündeki çalışmaların ayrıntılarına inmek bir makale sınırları içerisinde mümkün olmakla beraber lisans düzeyinde uygulanan programın zorunlu ve bir kısım seçmeli derslerini sıralamakta yarar vardır. Zorunlu olan dersler şunlardır : Kütüphaneciliğe giriş, kitap - kütüphane ve matbaa tarihi, kütüphane hizmetleri, Türkçe - kompozisyon, Osmanlı paleografyası, yabancı dil, devrim tarihi - anayasa, kütüphane yönetimi, belge ve bilgilendirme, müracaat ve bibliyografyaya giriş, kitap seçimi ilkeleri, kataloglama ve sınıflama, çocuk edebiyatı, yazmaların kataloglama ve sınıflaması, araştırma metodları, halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, üniversite ve araştırma kütüphaneleri ve yazma kütüphaneleri. Öğrenciler fakültenin diğer bölümlerinden seçmeli dersler alabildikleri gibi, bölüm tarafından verilen aşağıdaki ders-

leri de seçmeli olarak alabilmektedirler : Çocuk edebiyatı semineri, belge ve bilgibilim semineri, müracaat ve bibliyografya semineri, kataloglama ve sınıflama semineri, halk kütüphaneciliği semineri, okul kütüphaneciliği semineri, üniversite ve araştırma kütüphaneciliği semineri.

Türkiye'de Üniversiteye bağlı olarak kurulan ikinci Kütüphanecilik Kürsüsü ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 1964 yılında öğretime başlamıştır. İstanbul'da Edebiyat Fakültesine bağlı olarak bir kütüphanecilik bölümünün kurulması için 1962 yılında ön çalışmalar yapılmaya başlanmış ve bununla ilgili olarak Alman Kütüphanecilerinden Prof. Dr. Rudolf Juchhoff İstanbul'a davet edilmiştir. Prof. Macit Gökberk'in ve yine Adnan Ötügen'in çalışma ve gayretleriyle memleketimiz Üniversite düzeyinde eğitim veren ikinci bir kütüphanecilik bölümüne kavuşturulmuştur. Prof. Juchhoff kürsünün organizasyonunda ve programın yapılmasında bizzat çalışarak 1968 yılı Ağustos ayında vefat edinceye kadar kürsü derslerinin büyük bir çoğunluğunu kendisi vererek programı yürütmeye çalışmıştır. Bugün İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü de yine Türk öğretim kadrosuyla eğitime devam etmektedir. Yukarıda olduğu gibi bu eğitimin de ayrıntılarına inmeden lisans düzeyinde uygulanan programda yer alan derslerin büyük bir çoğunluğunun isimlerini sıralamakta yarar görüyoruz. Söz konusu dersler şunlardır : Kütüphaneciliğe giriş ve yönetim, kataloglama, doküman tipleri ve bilgi kaynakları, halk ve çocuk kütüphaneleri, dokümantasyon, kütüphaneler arası işbirliği ve toplu kataloglar, kütüphane uygulamaları, ve kitap seçimi, Osmanlıca, İngilizce.

1972 - 1973 Öğretim yılında Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi veren bölümlerimize bir üçüncüsünün katılmış olduğunu görüyoruz. Bu bölüm Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi içerisinde yer alan Kütüphanecilik Bölümüdür. Gerek bölümün kurulması sırasında ve gerekse kuruluşun bu yana geçen süre zarfında yönetim ve öğretimin sorumluluğu Doç. Dr. İlhan Kum başkanlığındaki bir öğretim kadrosu tarafından yükümlenilmiştir. Yine herhangi bir ayrıntı ve eleştiriye yer vermeden Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, Lisans programında yer alan dersleri de sıralamakta yarar görüyoruz. Bu dersler şunlardır : Kütüphaneciliğe giriş, kitap ve kütüphanenin gelişmesi, istatistik, psikolojiye giriş, Osmanlıca, İngilizce, sosyal antropolojiye giriş, bilim tarihi, transkripsiyon ve transliterasyon, seçmeli yabancı dil (Arapça veya Farsça), seçmeli yabancı dil (Almanca veya Fransızca), Devrim Tarihi, müracaat ve bibliyografya (ayrıca uygulama), kataloglama ve sınıflama (ayrıca uygulama), araştırma metodları, kütüphane işlemleri, elektronik bilgi işleme giriş, nadir

eserler ve nadir eserler kütüphaneciliği, araştırma kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, süreli yayınlar, bilgisayar programına giriş, sistem analizine giriş, gör - işit araç ve yöntemleri, yönetim teknikleri ve mevzuatı, bilginin otomasyonu, staj. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü öğrencileri lisans programına başlamadan önce üniversitenin genel eğitim sistemine paralel olarak bir yıllık İngilizce hazırlık dersleri almaktadırlar. Ancak muafiyet sınavını kazananlar doğrudan doğruya lisans programına başlayabilmektedir.

DİĞER UYGULAMALAR :

Şimdiye kadar yapmış olduğumuz açıklamalarla Fehmi Edhem Karatay, Dr. Stummvoll ve Adnan Ötüken'in açmış olduğu kurslardan başlayarak lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde kütüphanecilik eğitimi veren bölümleri kısaca tanıtmaya çalıştık. Şimdi de bu eğitimler dışında yurdumuzun çeşitli yerlerinde verilmiş ve verilmekte olan kısa süreli kurslardan söz açmaya çalışalım.. Yaptığımız araştırmalardan 1945 yılından bu yana 34 kısa süreli kursun verilmiş olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bu kursların büyük bir çoğunluğu Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmiş olup 3-4 haftalık süreler içinde tamamlanmıştır. Kimi kez bu sürelerin dışına çıkıldığı, söz gelişi kursun bir hafta içerisinde bitirildiği veya üç aya kadar uzatıldığı görülmüştür. Kurslar genellikle halk, çocuk ve okul kütüphaneciliği adı altında düzenlenmiştir. Bunların dışında 1952 yılında düzenlenen iki ay süreli yazma eserler kursu ile 1977 yılında 20 ciltçi için düzenlenen 12 günlük ciltçilik kursunun verildiğini görüyoruz. Söz konusu kurslara eğitim düzeyleri ve deneyim süreleri çok değişik olan yaklaşık 1500 görevlinin katıldığı tesbit edilmiştir. Bu kursların herbirine bir defada katılan görevli sayısı ise 10 ilâ 80 arasında değişmektedir.

Ayrıca amacı doğrudan doğruya bir kütüphaneci yetiştirmekten ziyade öğrencilerin ve öğretmen adaylarının kolaylıkla kütüphanelerden yararlanmalarını sağlamak ve kütüphanelerden yararlanmayı alışkanlık haline getirmek üzere Ankara Deneme Lisesinde ve Gazi Eğitim Enstitüsünde verilen kütüphanecilik derslerinden de söz açmayı yararlı buluyoruz. Hiç şüphesiz kütüphaneci yetiştirme amacını gütmese bile bu tür eğitimin özellikle daha üst düzeyde eğitim yapacak öğrencilere ve öğretmenlere sağlayacağı katkı büyüktür. Bu tür eğitimin bütün orta dereceli okullarda ve öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarımızda yaygınlaşmasının yararlı olacağı kanısındayız.

Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi konusunda anlatılabilecek bir başka

eğitim programı da kısa adı Yaykur olan 26.9.1975 tarihinde kurulmuş olan Yaygın Yüksek Eğitim Kurumunda yer alan kütüphanecilik eğitimidir. Yaykurda ilk defa bu kayıtlar Aralık 1975 de yapılmış, kesin kayıtlar ise Şubat 1976 da yapılarak ikişer yıllık eğitime başlanmıştır. Kütüphanecilik programının ilk yılında temel hukuk, Türk dili ve edebiyatı, işletme, muhasebe, iktisada giriş, ekonomi, İngilizce, sosyoloji, psikoloji, matematik, Türk Tarihi ve Kültürü, Türk Sanat Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Medeniyeti, Türk Tarihi ve İstatistik derslerine yer verilmektedir.

Programın ikinci yılında ise İngilizce, müracaat kitapları ve hizmetleri, demirbaş ve ayniyat işleri, kataloglama ve tasnif, muhasebe işleri, kitap ve süreli yayınların bakımı ve ciltlenmesi, kütüphane istatistikleri, ödünç kitap verme, kitabın matbaanın ve kütüphanenin tarihçesi, kitap seçimi, kütüphanenin okuyucu ve çevre ilişkileri, göze ve kulağa hitap eden araçlar, konferans, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, kütüphane ve kütüphanecileri ilgilendiren mevzuat, yazışma usulü ve dosyalama, müracaat kitapları ve hizmetleri, kütüphane binaları eşyaları tertip ve düzen, Türk Dili, kütüphaneler arası işbirliği dersleri yer almaktadır.

YORUM :

Türkiye'de kütüphanecilik eğitimine ilişkin uygulamaları kısaca ve ana hatlarıyla inceledikten sonra bu konudaki düşüncelerimizi de belirtmede yarar görüyoruz. Yazımızın başında da belirtildiği üzere 1925 - 1954 yılları arasında düzenlenen kurslar, ülkemiz kütüphanecilik eğitiminde gerçekten büyük bir değer taşımaktadır. Söz konusu kursların en önemli özelliği Türkiye'de üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi verilmesi için gerekli ortamın sağlanmasına ve kamu oyunun oluşturulmasına imkân sağlamasıdır. Kuşkusuz ikinci özelliği ise, belirli bir ölçüde de olsa gerek kütüphane hizmetlerinin düzenlenmesi ve gerekse ileriki yılların kütüphanecilik eğitimi için gerekli insan gücünün oluşturulmasında katkı sağlamış olmasıdır. Önemli olduğuna inandığımız bir başka özelliği ise, bu kursların büyük bir titizlikle ve önceden hazırlanmış olan yönetmeliklere bağlı kalınarak ve elde edilecek sonuçlar önceden tesbit edilerek düzenlenmiş olmasıdır. Ne var ki, son 20 - 25 yılda yani kütüphanecilik bölümlerinin açılmasından sonra kurslar bu özelliklerini ve niteliklerini giderek yitirmeye başlamışlardır. Son yıllarda düzenlenen kurs sürelerinin kısa oluşu, kursa katılanların eğitim, görgü ve deneyim bakımından farklı oluşları, kurslarda başarılı ya da başarısız olmanın karşılığının ne olacağının belirlenmemesi, kursa katılanlara

verilen ödeneklerin yeterli olmayışı ve nihayet kursların yapıldığı yerlerde çok defa iyi düzenlenmiş bir kütüphanenin bulunmayışı kurslardan etkin sonuçlar alınmamasının nedenlerindedir. Bizim eğilmek istediğimiz asıl önemli nokta bu kısa kurslar aracılığı ile eğitilen kütüphane görevlilerinin herhangi bir halk, çocuk veya okul kütüphanesinde sorumluluk yüklenip yüklenemeyecekleri konusudur. Halk kütüphaneciliği, çocuk kütüphaneciliği veya okul kütüphaneciliği kursu adı altında düzenlenecek birkaç haftalık kurslarla artık bir kütüphanecinin yetiştirilemeyeceği ve kütüphanelerimizin insangücü gereksinmelerinin bu yöntemlerle karşılanamayacağı açıktır. Kurs programlarının yeniden ele alınmasında, amaç, kapsam ve elde edilecek sonuçların ayrıntılarıyla tesbit edilmesinde kuşkusuz sayısız yararlar vardır. Özellikle mevcut kütüphanecilerimize bilgi tazeleme ve yeni gelişmelerden haberdar etme imkânı verildiği takdirde büyük faydalar sağlanabilir. Bu konuda yapılacak küçük bir hata 3-4 haftalık bir kursla henüz göreve alınmış bir gencin çocuk kütüphanecisi veya halk kütüphanecisi olarak yetiştirilmesi sonucunu doğuracak, bu sonuç ise ileride çözümlenmesi güç sorunların doğmasına yol açabilecektir.

Şuhalde denebilir ki, Ülkemizde lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi verilmesinden önceki ve sonraki yıllarda düzenlenen kursların gerek amaç, gerek kapsam ve gerekse düzenleniş biçimleri yönünden önemli olduğuna inandığımız farklılıklar mevcuttur. Yaygın olan ve bizim de paylaştığımız genel kanı odur ki artık Türkiye'de kütüphanecilik alanında insangücü yönünden gereksinme duyulan asıl kaynak üniversitelerimizde geliştirilen ve geliştirilecek olan lisans programları olmalıdır.

Tam anlamıyla kütüphanecilik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi öncelikle yeterli sayı ve nitelikteki kütüphanecilerin var olmasına bağlıdır. Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, yayın hayatında izlenen patlamalar, nüfusun yıldan yıla gösterdiği artışlar ve toplumun okuma ve öğrenmeğe karşı gösterdiği büyük ilgi, kütüphanecilik eğitiminde daha köklü ve daha verimli çalışmalar yapılması gereğini ortaya koymuştur. Türkiye'de altı yüzü aşkın halk ve çocuk kütüphanesinin, iki bine yakın okul kütüphanesinin ve üniversitelerimizde yer alan merkez, fakülte ve enstitü kütüphaneleriyle diğer kamu ve özel kuruluşlarımızın sahip olduğu kütüphanelerin sayısını dikkate alırsak kütüphanecilik eğitimi konusunda daha etkin çalışmalar yapılmasının gereği ortaya çıkar. Kütüphanecilik eğitiminin lisans programlarına ilişkin bazı konuları da üzerinde önemle durulmasını gerektirmektedir. Bilindiği üzere ve yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkiye'de üç üniversitemizde lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi verilmektedir. Uygulanmakta

olan programların ayrıntılı olarak eleştirisini yapmak ayrı bir araştırma ve yazı konusu olmakla beraber sözünü ettiğimiz programları bitiren kütüphanecilerimizin ülke gereksinmelerini karşılama yönünden henüz yeterli bir duruma gelmemiş olduklarını söyleyebiliriz. Bu konuda herşeyden önce kütüphanecilik eğitimi veren kurumlar ve kütüphaneciler arası işbirliğinin gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğuna inanıyoruz. Yapılacak çalışmalarla çeşitli türdeki kütüphanelerimizin gereksinme duyduğu kütüphanecilerin niteliklerine göre sayılarının saptanması ve mevcut kütüphanecilerimizin bu gereksinmeleri ne ölçüde karşıladığı araştırılmalıdır. Daha sonra kütüphanecilik alanında yapılacak bir insangücü plânlaması kütüphanecilik eğitimi programlarının düzenlenmesine büyük ölçüde ışık tutacaktır. Böylece elde edilecek sonuçlar kütüphanecilik eğitimi veren bölümlerimizin sayılarının artırılıp artırılmaması, bu bölümlere hangi sayılarda öğrenci alınması, öğretim üyesi ve yardımcılarının oluşturacakları kadroların büyüklükleri ve özellikle lisans programlarında ortak bir çerçeve eğitim programının uygulanmasına ilişkin konularda karşılaşılan sorunların çözümlenmesinde katkı sağlayacaktır.

Eğitim kurumları arasında gerçekleştirilecek işbirliği ile ortak eğitim programlarında yer alan derslerin tanım, amaç ve kapsamı saptanmış olacak ve yine ortak çalışmalarla bu programların yeniliklere açık tutulması mümkün olacaktır. Kütüphanecilik eğitimi veren kurumlar programlarında söz konusu ortak dersler dışında değişik konulara da yer vermelidirler. Ancak bu konuların saptanmasında da işbirliğini gerçekleştirmenin ve olanaklar ölçüsünde, ihtisaslaşmaya gitmenin yararlı olacağı düşüncesindeyiz. Bilim uzmanlığı ve doktora düzeyinde geliştirilecek yeni programlar da hem lisans programlarının etkinliğini ve yaygınlığını artıracak ve hem de Türk kütüphaneciliğinde önemli gelişmelerin oluşmasına katkı sağlayacaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Artukoğlu, Adil. «Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi», **Kütüphaneciliğin Sesi**, I, 2-3 (Kasım, 1962), 8 - 10.

Artukoğlu, Adil. **Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi**, (Basılmamış Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Kütüphanecilik Kürsüsü, 1964).

Dewey, John. **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**. İkinci Baskı (İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1952).

Ersoy, Osman. «Kütüphanecilik Kursları», **Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi**, XXIII, 1 - 2 (1965) 45 - 459.

- Inançalp, Cevdet. «Yazmaların Tasnifi Hakkında Rapor». **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, III, 2, (1955), 187.
- Kum, İlhan. **Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi**, (Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Kütüphanecilik Kürsüsü, 1970).
- Ötügen, Adnan. «Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihçesi», **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, VI, 1 - 2, (1957), 1.
- Ötügen, Adnan. «Prof. Hellmut Ritter'in İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Mühim Bir Raporu», **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, VI, 1 - 2, (1957), 36.
- Thompson, Lawrence S. **Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı**, (İstanbul : Millî Eğitim Basımevi, 1952).